

BAUMAN GİBİ DÜŞÜNMEK: WELLNESS İLE ÖLÜMÜN YAPISÖKÜMÜNÜN HABERLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ*

Beris Artan Özoran** - Aytuğ Mermer***

ÖZET

21.yüzyılın önemli sosyologlarından biri olan Zygmunt Bauman, insan hareketlerinin temelinde "ölümden kaçma" ve "ölümsüzlüğe ulaşma" olduğunu söylemektedir. Ona göre, hayvanlardan farklı olarak insanlar ölümlülüklerinin bilincindedir, bu nedenle var oluşlarından itibaren bu olguya baş etmeye çalışırlar. Ancak her dönem kendine özgü baş etme yöntemlerini, Bauman'ın ifadesiyle "yaşam stratejilerini" yaratmıştır. Modern dönemin "yaşam stratejisi" ölümü yapısöküme uğratmaktadır. "Aklın" baş edemediği ölüm yapısökümüyle baş edilebilir parçalara ayrılmıştır: Formda kalmak, egzersiz yapmak, yediklerimize dikkat etmek. Baş edilmesi gereken en önemli olgulardan biri de "yaşlanma"dır. Yaşlanma karşıtı, yaşlanmayı önleyen ya da yaşlanmanın etkilerini azaltan ürünler, büyük bir tüketim alanını oluşturmaktadır. Bauman'ın perspektifinden değerlendirildiğinde, insanlar bu ürünleri tüketerek bir anlamda ölümlükle baş edebileceklerini düşünmektedirler. Haberler de "wellness kültürünü" (yeniden) üreten bir söylem aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Medya "ölümün habercisi yaşlılığa" karşı koymak için genç, güzel, sağlıklı ve fit olmanın gerekliliğini vurgularken, bu ürünleri tüketmek artık bireyler için neredeyse bir zorunluluğa dönüşmüştür. Bu makale kapsamında Hürriyet gazetesinde "yaşlılık" ve "wellness" kapsamındaki haberler betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Buna göre anti-aging ürünlerinin sağlık ve estetik nitelikteki araçsallığı ölümsüzlük temalı çok katmanlı eylem anlamları inşa etmektedir.

Anahtar kelimeler: Bauman, ölüm, yapısöküm, modernite, anti-aging, haber.

THINKING LIKE BAUMAN: ANALYZING DECONSTRUCTION OF DEATH BY WELLNESS VIA NEWS

ABSTRACT

Zygmunt Bauman, one of the most important sociologists of the 21st century, states that "escape from death" and "reaching immortality" are the basis of human behaviour. According to him, unlike animals humans are aware of their mortality, because of that reason they deal with this phenomenon since their existence. Each era creates its own methods to deal with death, by Bauman expression their "life strategies". The "life strategy" of modern era is to deconstruct death. Death, which reason can't cope with, divided into "copable" pieces: Stayinf fit, exercising, paying attention to our diet. One of the areas to "cope with" is aging. Products that prevent aging and reducing the effects of

* Bu çalışma, 2017 yılında Kuşadası'nda düzenlenen 1. Uluslararası Bauman Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

*** Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

aging form a new consumption field. If we think through Bauman's perspective, people think they can deal with death by consuming these products. The news also emerges as a means of discourse for (re)producing "wellness culture". While media emphasizes the need to be young, beautiful, healthy and fit to resist aging, consuming anti-aging products almost becomes a necessity for people. In this article news about "oldness" and "wellness" in Hürriyet newspaper were analyzed by descriptive content analysis. Accordingly, the instrumentalism of anti-aging products which has health and aesthetic quality, constructs mutli-layered action meanings about immortality.

Keywords: Bauman, death, deconstruction, modernity, anti-aging, news.

GİRİŞ

1920 Polonya doğumlu Zygmunt Bauman, yüzyılın en önemli sosyologlarından biridir. Onu diğer sosyologlardan ayıran en önemli özellik, üzerine yazdığı konulara farklı bakış açılarıyla yaklaşması, okurlarına yeni düşünme yolları yaratması, farklı kavramları bir araya getirerek yeni pencereler açmasıdır. Bauman, "ölümlülük" ve "ölümlülüğün farkında olmak" ile toplumsal kurumlar, sağlık, zayıflama ve beslenme gibi sektörler, medyanın işleyişi ve bireylerin tüketim davranışları arasında bir bağ kurarak çarpıcı çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu bağ yoluyla din, milliyetçilik, aile, tarih yazımı, ün gibi kavramları ve bireylerin yaşam tarzları ile tüketim alışkanlıklarını açıklamaktadır.

Bauman, bireylerin "ölümlü" olduklarının farkında olmalarının, onları diğer hayvanlardan ayıran en önemli özellik olduğunu söylemektedir. Bauman'a göre (2000a: 24, 25), diğer hayvanların tersine, bireyler yalnızca bilmez, bildiklerini de bilirler. Bireyler, "bilinçli" olduklarının da bilincindedirler. Bu bilgiye katlanmanın zor olduğu durumlarda da, bu düşünceyi bastırmaya çalışırlar. En rahatsız edici olan düşünce de kuşkusuz, "Ölüm" ve "ölmenin kaçınılmazlığı" düşüncesidir. Ona göre (2009: 12), bu rahatsız ediciliğin nedeni ölümün bir tarihinin olmamasıdır. Ölümün ne zaman geleceği bilinmemektedir ve ne zaman gelirse gelsin insanları hazırlıksız yakalamaktadır. Bütün gündelik kaygıların ortasında ölüm, hiçten ortaya çıkmaktadır. Bireylerse bu düşünceden kaçmak ve onu bastırmak istemektedir. Bireylerin hareketlerinin, hatta sosyal kurumların ve bazı sektörlerin oluşmasının temelinde "ölümden kaçma" ve "ölümsüzlüğe ulaşma" itkilerinin bulunduğunu söylemektedir.

Bireyler, bütün düşünceler arasında en rahatsız edici olan "ölüm" düşüncesiyle baş edebilmek için "yaşam stratejileri" oluşturmuştur. Bauman, bu stratejilerin modern öncesi ve modern sonrası dönemde değiştiğini belirtmektedir. Modern öncesi dönemde "evcil" durumda bulunan "ölüm", aklın egemen olduğu modern dönemde "vahşileşmiştir". Dolayısıyla, ölümle baş etme stratejileri de çeşitlenmiş ve incelikli hale gelmiştir. Daha sonra Bauman'ın "postmodern" ya

da “akışkan modern” olarak tanımladığı dönemle birlikte ise yeni stratejiler eklenmiştir.

Oluşturulan “yaşam stratejileri” bazı sektörlerin oluşmasını, “akışkan moderniteyle” tüketim kültürünün yaygınlaşması ve medyanın da etkisiyle, bu sektörlerin önemli “tüketim alanları” haline gelmesine neden olmuştur. Bu makalede, Bauman perspektifinden yola çıkılarak, kişiye özel tıp, egzersiz-kilo kontrolü, doğal beslenme ve estetik operasyonlar, ölümle baş etmek için oluşturulan “yaşam stratejileri” olarak ele alınmıştır. Öncelikle ölümün “evcil” anlayıştan, baş edilmesi gereken “vahşi” bir olguya nasıl dönüştüğü ve bu durumun moderniteyle olan ilgisi açıklanacaktır. Daha sonra bir ölümle baş etme yöntemi olan “yapısöküm” kavramı üzerinde durulacak, wellness kültürünün bir strateji olarak nasıl ele alınabileceği tartışılacaktır. Son olarak, medya ve “yaşam tarzı” inşa etme ilişkisi göz önünde bulundurularak Hürriyet gazetesinde, 3 aylık süreyle taranan, “anti-aging” konulu haberler içerik analizi yöntemiyle incelenecektir.

1. “EVCİL” ÖLÜMDEN “VAHŞİ” ÖLÜME

“Ölüm” düşüncesi insan var oluşundan bu yana rahatsız edici bir kavramdır. En genel anlamda, “yaşamsal fonksiyonların sona ermesi” olarak tanımlanan ölüm, biyolojik anlamının ötesinde sosyolojik bir olgudur (Burcu ve Akalın 2008: 30). Bu nedenle sosyoloji alanı içinde “ölüm” kavramının sıklıkla tartışıldığı ve bu kavrama yönelik farklı sosyolojik yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Örneğin, yapısalcı-işlevselci yaklaşım, ölümün sosyal bütünleşme ya da sosyal yapının sürdürülmesine ilişkin işlevlerini ele almaktadır. Çatışmacı yaklaşım, sağlık hizmetlerine ve iyi yaşam koşullarına ulaşma konusundaki eşitsizlik çerçevesinde ölümü tartışmaktadır. Sembolik etkileşimci yaklaşımda, ölümün sembollerle belirlenen anlamı araştırılmaktadır. Psikanalitik teorilerin etkisinden şekillenen inkâr tezi ise, modern insanın ölümü unutmak için, onu bilinçaltına ittiğini savunmaktadır (Burcu ve Akalın 2008: 30-50). Bauman ise ölüme, bütün bu sosyolojik yaklaşımlardan farklı bir anlam yüklemektedir. Ona göre (2000a: 20-22), ölüm konusunda yapılan çalışmaların çoğunda oldukça önemli olan bir şey dışarıda bırakılmaktadır. “Ölümlülük” konusunun kendisi, başka bir ifadeyle “ölümlü olduğumuz” gerçeğinin üstü örtülmektedir. Toplumsal yaşamın, “ölümlülük” ile bağı ihmal edilmektedir. Bu nedenle Bauman, ölme ve yas tutmanın özelleştirilmiş sosyolojik disiplinine odaklanmadığını, toplumsal ve kültürel yaşamın görünürde alışık olduğumuz konularını, “ölümlülük” perspektifinden, yani farklı bir açıdan görmeye yönelik bir girişimde bulunduğunu söylemektedir. İnsan ölümlü olduğu gerçeğini bilerek ve sürekli bu gerçeğin farkında olarak yaşamaktadır. Ona göre, bu durum bütün bilinen toplumlar, toplumsal ve kültürel düzenlemelerde çok önemli bir yönü açıklamaktadır. Temelde biyolojik bir olgu olan ölüm, kültürel bir el emeği

olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle de toplumsal kurumlar ve davranış modelleri için temel yapı malzemesi sunmaktadır.

Bauman'a (2000a: 10-15) göre, ölüm aslında endişe edilmemesi gereken bir olgudur çünkü insanlar kendi ölümlerini deneyimleyemezler. İnsanın kendi ölümünü deneyimleyebilmesi için öldüğü anda düşünebiliyor olması gerekir, ancak bu mümkün değildir. Bu duruma rağmen, insanlar "ölüm" söz konusu olduğunda endişelenirler. Bunun nedeni, insanların artık "hayvan" var oluşu olarak adlandırılan şeyin ötesine geçmeleridir. Kültürün hayatın bir parçası olmasıyla birlikte, artık yaşamın amacı hayvanlara özgü olan yemek, içmek, dışkılamak ve çiftleşmek değildir. İnsanlara hayvansal ihtiyaçlar gerçekleştirildikten sonra, onlara kalan sürede yaptıklarının hayatta en önemli şeyler olduğu öğretilmektedir. Bu durum bir sorumluluk duygusu yaratmaktadır. Bu etkinlikleri ne kadar gerçekleştirmiş olsalar da, hiçbir zaman yeterli düzeyde sorumluluklarını yerine getirdiklerini hissetmezler. Ölüm geldiği zaman da görevlerini yeterince tamamlayamadan gitmiş olurlar. Bu yarım kalmışlık duygusu, henüz yaşarken ölümle ilgili endişe duyulmasının temel nedenini oluşturmaktadır.

Bauman'a göre (2000b: 40), ölümlülüğün farkında olma insan türünün yaptığı en büyük keşiftir. Bu keşif, insanların kafa huzuruna ve emniyet hissine kavuşmasını zorlaştırmaktadır. Bu duygunun farkında oldukları andan itibaren insanlar, hayatlarını ölümün gölgesinde geçirmektedirler. Bu baş edilmesi güç duygunun üstesinden gelebilmek için, "yaşam stratejileri" oluşturulmaktadır. Başka bir deyişle, "ölümlülük ve ölümsüzlük, onaylanan ve uygulanan yaşam stratejileri" (2000a: 21) haline dönüşmüştür. Bu stratejilerin ise, dönemin koşullarına bağlı olarak değiştiği ve çeşitlendiği görülmektedir.

Modern öncesi dönemde ölüm "evcil"dir. Bauman'ın evcil ile kastettiği "iyi, huylu, yakın, içtenlikle kucak açılan, tanıdık ve kabul edilen" değildir. Ölüm, her zaman korkutucudur. Ancak, modern çağın başlangıcına kadar, insanların bu zalim yazgısına karşı yapılacak hiçbir şey olmadığına yönelik genel bir varsayım bulunmaktadır. Bu varsayıma göre, ölüm yaşamın ilk anından beri oradadır ve insan her gün onun gölgesinde yaşamak zorundadır. Bu anlayışın nedeni, modern çağdan önce ölümün sık sık, zamanından önce, nedensiz ve hiçbir uyarı vermeden gelmesidir. Bu dönemde ölüm her gün ve sıkça görülen bir durumdur, dolayısıyla gizli ve olağandışı değildir (2000a: 127-129).

Ancak ölümün "evcil" olması, bu dönemde insanların bu fikirle baş etmek için stratejiler oluşturmadığı anlamına gelmemektedir. Bauman bu dönemde kullanılan stratejileri, "yaderk" (1) olarak tanımlamaktadır. Bu stratejide insanların dünyaya ne geliş ne de ayrılış zamanlarının kendi seçimleri olmadığı kabul edilmektedir. Bunu değiştirmek için yapacak bir şey yoktur. Ölüm, ölen kişinin suçu değildir (2000b: 42). Bu dönemde kullanılan stratejilerin başında din

gelmektedir. Biyolojik ölümün ötesinde, sürekli bir var oluş olduğuna inanılmaktadır. Diğer bir strateji, cenazeler ve anma törenleridir. Bu törenlere katılanlar, ileride onlar için de yapılacağını düşünerek rahatlarlar. Tarih yazımı, kalımlı eserler bırakmak da ölümsüzlüğe giden bir yol olarak görülmüştür (Bauman: 2000a). Bu yöntemler bireylerin bir araya gelerek, “ölüm” durumuyla baş ettiklerini göstermektedir. Ancak geleneksel cemaatlerin çözülmesiyle birlikte, aklın yükselmesi ve kapitalist sistemin oluşmasıyla ölüm, paylaşılan bir şey olma özelliğini yitirmiştir. Bireyler ölüm karşısında tek başına kalmıştır (Baudrillard 2008: 259).

Aklın üstünlüğüne dayanan moderniteyle birlikte, “evcil” olan ölüm, “vahşi”, başka bir ifadeyle “evcilleştirilmesi”, “ehlileştirilmesi” gereken bir kavrama dönüşmüştür. Bu dönüşümün nedenin, modernitenin “müphemlik”le olan savaşı olduğu söylenebilir. Bauman (2001a: 76- 83), müphem, belirsizlik, çift anlamlılık gibi sözcüklerin bir gizem ve muamma duygusu oluşturduğunu belirtmektedir. Bu sözcükler bir hoşnutsuzluk ve kararsızlık ve kasvetli bir zihin durumunu işaret etmektedir. Şeylerin ya da durumların müphem olduğu söylendiğinde, neler olacağından emin olunmadığı ifade edilmektedir. Ve bu durumlarda, insanlar nasıl davranacaklarını, eylemlerinin sonuçlarının ne olacağını kestiremezler. Bireyler içgüdüsel olarak müphemlikten hoşlanmamakta ve ondan korkmaktadır. Müphemliğin modernizme özgü bir kavram olduğu söylenemez, ancak modernlikte yeni olan bir şey vardır. Artık insan kaderinin ve umutlarının belirsizliğinden kaynaklanan korkunç psikolojik sonuçlara yüzyüze gelmek yerine, onlardan kaçınmayı sağlayan Ortaçağa ait araçların olmayışı...

Bauman’a göre “modernlik”, Batı Avrupa’da 17.yüzyıldaki bir dizi derin toplumsal, yapısal ve entelektüel dönüşümle başlayan ve Aydınlanma’nın gelişmesiyle kültürel bir proje olarak; endüstri toplumunun gelişmesiyle de toplumsal olarak kurulan bir yaşam biçimidir (2003: 13). Harvey’e göre (2003: 25), modernite projesi Aydınlanma düşünürlerinin “nesnel bilimi, evrensel ahlak ile hukuku ve ayakları üzerinde duran sanatı, kendi iç mantıkları temelinde geliştirme” konusunda gösterdikleri düşünsel bir çabadır. Bu projenin amacı, bilgi birikimini insanlığın özgürleşme ve günlük yaşamın zenginleşmesi için kullanmaktır. Doğa üzerinde bilimsel bir hâkimiyet kurulması amaçlanmaktadır ve bu hâkimiyet yoluyla kaynak kıtlığı, yoksulluk ve doğal afetlerden kurtuluş vaat edilmektedir. Rasyonel toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve rasyonel düşünce tarzının gelişmesiyle, iktidarın keyfi kullanımından ve insan doğasının karanlık yanından kurtuluş vaat edilmektedir. Odabaşı’na göre (2013: 16-17), modern öncesinde merkezde tanrı bulunurken, moderniteyle birlikte merkezde insan bulunmaktadır. Birey kendini tanrının ya da doğanın bir yansıması olarak görmekten uzaklaşmış ve kendini keşfetmiştir. Modernizm ile dinsel düşüncenin etkisi azalmış, akıl ve bilim egemen olmuştur. Böylece tanrı merkezli bir dünyadan, insan merkezli bir dünyaya geçilmiştir.

Modernitenin en önemli özelliklerinden birinin aklın merkeze alınması olduğu görülmüştür. “Akıl” merkeze konulmuş ve yüceltilmiştir. Akla verilen değer en önemli kaynaklarından biri Aydınlanma çağı filozoflarından biri olan Kant’ın *Salt Aklın Eleştirisi* kitabıdır. Bu kitap, insan aklının özgürleşmesine vurgu yapmakta ve insan aklının bir insanın sahip olabileceği en önemli, en büyük yeteneği olduğunu söylemektedir. “Akıl”, her türlü sorunun üstesinden gelebilecek ve bütün sorulara cevap bulunmasını sağlayacak önemli bir güç olarak görülmektedir. Bauman’a göre (2000a: 177), modernite bir hâkimiyet dürtüsüdür. İnsanlar bu dönemde akıl yoluyla doğa üzerinde bir hâkimiyet kurabileceklerini düşünmektedir. Ona göre, bu durum umut, hırs ve özgüvenle dolu olma durumudur. Modern dönemde “yapabiliriz, yapmak istiyoruz, yapacağız, cahiller aydınlatılacak, vahşiler uygarlaştırılacak, dünya aklın oyunu olacak” düşünceleri hâkimdir. Artık beklenmedik, önceden bilinmeyen ve bilinemeyene yer yoktur.

Modern dönemde akıl, müphemliğin yeminli ve yenilmeyeceği umut edilen düşmanıdır (Bauman 2001a: 80). Modern dönem “düzen” kurmak üzerinedir. Ancak, düzen ve müphemlik birbirinden ayrılamaz, müphemlik düzenin onsuз edemediği bir durumdur (Bauman 2001b: 277). Modern dönemin düzen mücadelesi; kesinliğin müphemliğe, saydamlığın örtüklüğe, berraklığın bulanıklığa karşı mücadelesidir (Bauman 2003: 16, 17). Aynı zamanda, her şeyin “anormallik” olarak tanımlanması, yeni bölücü hatların çizilmesi ve her şeyin “yabancı” olarak kodlanmasını yaratır (Bauman 2013: 22).

Ancak Bauman’a göre, müphemliğe ortadan kaldırmaya çalışan modernite, daha çok müphemlik üretmektedir. Çünkü müphemlik, bir nesne ya da olayın birden fazla kategoriye sokulması anlamın gelir. Sınıflandırma eylemi ise, her seferinde daha fazla sınıflandırma çabası gerektirmektedir. Dolayısıyla, müphemlikle mücadelede yandan dünyanın daha saydam olmasına uğraşılır, diğer yandan da daha fazla ikircim yaratılır. Böylece müphemlikle mücadele hem kendisini güçlendiren hem de törpüleyen bir operasyon olarak ortaya çıkmaktadır. Modern zamanlar, müphemliğe karşı yürütülen amansız bir savaş dönemidir (2003: 9,12). Başka bir ifadeyle, modernlik insanların, toplumların ve kültürlerin birer karşıtlık şeklinde konumlandırılarak kesin çizgilerle iç-dış, sınır-sınır ötesi, yerli-yabancı, yararlı-zararlı, orası-burası, yakın-uzak gibi ayrılabilmesini savunur ve bu ayrımların yapılması gerektiğini vurgular. Ancak oluşturulacak her karşıtlık, yeni müphemlikler üretir (Şimşek 2016: 166).

Modern dönemle birlikte ortaya çıkan en önemli müphemliklerden biri de “ölüm”dür. Akla duyulan güven, aklın her türlü sorunun üstesinden gelebileceğine yönelik inanç ile “ölümlülük” durumunun üstesinden gelinemeyecek bir müphemlik yaratması birbiriyle çelişmektedir. Bu nedenle, “ölüm” düşüncesi, modern dönemin ötekisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bauman'a göre (2000a: 177, 178), moderniteyle birlikte ölüm ilk kez, bütün insanlık serüveninin en büyük skandalına dönüşmüştür. Evcil ölüm fikri, yerini vahşi ölüm fikrine bırakmıştır. Eskiden "ölümlülük" durumunun değiştirilemeyeceğine inanılmaktaydı. Ancak moderniteyle birlikte insan aklıyla yönlendirilen, insana özgü uygulamaların dünyayı daha güvenli ve daha uzlaşılabilir bir yere dönüştürebileceğine, ölümlülük yazgısını değiştirebileceğine yönelik bir inanç oluşmuştur. Dolayısıyla, "ölümlülük" fikrinin de insan aklıyla çözülebileceği düşünülen "vahşi" ve evcilleştirilmesi gereken bir olgu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Benzer şekilde Baudrillard da ölümü bir skandal olarak tanımlamaktadır. Modern akılcılıkta ölüm konusunda bir paradoks vardır. Ölümü, kutsallıkla bağı olmayan ve tersine çevrilmesi olanaksız bir şey olarak görmek "Aydınlanma" dönemi düşüncesine uygundur. Ancak bu düşünce aynı zamanda "akılcılık" ilkeleriyle tam bir çelişki içindedir. Akılcılık bireysel değerleri, sınır tanımayan bilimsel gelişmeyi, her alanda egemenlik altına alınan doğayı vurgulamaktadır. Bütün bunlar karşısında çare bulunamayan ölüm ise giderek büyüyen bir skandal yaratmaktadır (Baudrillard 2008: 287).

Modern dönem akla dayanmaktadır. Ancak "ölüm, aklın en büyük yenilgisidir" (Bauman 2000a: 25). İlahi düzende, ölüm bir kışkırtma değil, bir üzüntü kaynağıdır. Bir güvenme nedeni değildir. Ancak modern dönemde, her şeyin insanın plan ve arzularına hizmet edeceği düşünülmektedir. İnsan aklına ve iradesine direnen ve onlara karşı koyan her şey tiksindiricidir. Bu nedenle biyolojik ölüm, insan aklı ve kararına karşı bir meydan okuma olarak ortaya çıkmıştır (Bauman 2013: 230). Ölüm, aklın gücüne karşı koymaktadır. Akıl, iyi seçim yapmak için bir kılavuzdur ancak ölümden seçim yapma söz konusu değildir. Ölüm utanılacak bir durum ve aklın aşağılanmasıdır. Akıl, kendisini bu utançtan kurtaramaz ama utancını gizlemeye çalışır. Ölüm modernitenin kurma söz verdiği temiz, düzenli, işlevsel dünyaya bir tehdit haline gelmiştir. Ölümün üstesinden gelinmemiş ve büyük olasılıkla gelinemeyecek olması gerçeğinin kalın, koruyucu bir sessizlik örtüsü altına gizlenmesi gerekmektedir (Bauman, 2000a: 28, 178). Aklın ölüm karşısındaki yenilgisini gizlemek için ise, bazı yaşam stratejileri oluşturulmaktadır. Bauman, bu stratejilerin "evcil" ölüm döneminde kullanılan "yaderk" stratejilerden farklılaştığını savunmaktadır.

Yaderk/özerk olarak tanımladığı "yaşam stratejileri" hem modern öncesindeki gibi yaderktir, yani bireysel hayatın o olmadan önce oluşmuş ve yok olduktan sonra da sürececek olduğu kabul edilir; hem de özerktir, birey bir fail olarak kabul edilmektedir (Bauman 2000b: 43-45). Bu da ölümlü baş etmek için bireyin yapabileceği bir şeyler olduğu anlamına gelmektedir. Bir yöntem; ölümü dışlamak, ayırmak ve çöpe atmaktır. Modern öncesi dönemde, insanların ölümlerini bahçelerine ya da yakınlarına gömdükleri bilinmektedir. Modern dönemde ise, ölümler şehirden uzak mezarlıklara gömülmektedir ve kimse

mezarlıkların yanından geçmek istemez. Ölüler de tıpkı hastalar, deliler ya da suçlular gibi gözetim altına alınmaktadır. Ölüyü uzak tutarak, ölümün de zihinden uzak tutulacağı düşünülmektedir (Bauman 2000a). Bauman'ın strateji olarak tanımladığı durumu Foucault "bio-politika" kavramıyla değerlendirmektedir. Bio-politika, bedenin denetim altına alınmasını işaret etmektedir. Sağlık düzeyi, yaşam süresi, doğum ve ölüm oranlarına odaklanarak, yaşamı kaliteli kılmayı amaçlayan bir iktidar biçimini anlatmaktadır (Foucault 2007: 101-103).

Başka bir strateji, milliyetçiliktir. Moderniteyle grubun sürekliliği bir çaba haline dönüşmüştür. Daha önce bireylere özgü olarak görülen ölümlülük, toplumlara evrilmiştir. Bu fikir, bireylere tek tek varlıkların sonluluğunun önemli olmadığını söylemektedir. "Ben ölsem de milletim varlığını sürdüreceğim" düşüncesini ölümün dehşetini bastırmaktadır (Bauman 2000a). Benzer bir şekilde, ailenin sürekliliği de bir amaç haline dönüşmüş, ölümlü baş etmek için önemli bir strateji olarak belirlenmiştir (Bauman 2000b: 45).

Ancak Bauman yaderk/özerk stratejinin de zamanla zayıfladığını belirtmektedir. Bir zamanların sağlam totaliteleri artık, bireylerin hayatları kadar emniyetsiz ve ölümlü görülmeye başlanmıştır. Millet ve aile kavramları sarsılmaya başlamıştır. Bu durumda geriye kalan tek strateji "özerk" olandır. Bedene, bedenin zindeliğine, kendini savunma kapasitesine yönelik saplantı, ölümlülük bilinciyle başa çıkmak için kullanılan ağırlıklı stratejiye dönüşmüştür (2000b: 48-52). Özetle, ölüm "yapısöküm" uğramış ve bireylerin baş edebileceği küçük parçalara ayrılmıştır. Yaşlılıktan kaçma, kişiye özel tıp, egzersiz yapma ve kilo kontrolü, doğal beslenme ve cerrahi operasyonlar bireyin ölümle baş etmek için kullanacağı yöntemler olarak ortaya çıkmıştır.

2. ÖLÜMÜN YAPISÖKÜMÜ VE WELLNESS

Yapısöküm Derrida ile anılmaktadır ve tanımlanması oldukça zor bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Amacı "sözü yerinden etmek ve kavramsallaştırmanın yapısını bozmak" olan bir pratiğin nasıl tanımlanacağı sorusu bir sorun alanını oluşturmaktadır. Terim ilk olarak Derrida'nın 1967'de yayınladığı *Ses ve Fenomen* adlı eserinde ortaya çıkmıştır. Bu kitapta terim, batı felsefesinde yer alan ve hâkim düşünme mantığının işleyişindeki keyfiliği göstermeye odaklanan bir metin okuma stratejisidir. Ancak bu strateji yalnızca felsefe tarihine ilişkin düşünme mantığını değil, aynı zamanda kültürden siyasete, gündelik yaşam kodlarına kadar bütün düşünme mantığını muhatap almaktadır (Rutli 2016: 50-52). Kavramın kökenini Heidegger'in yapı-yıkım (*destructing*) kavramı oluşturmaktadır (Akdeniz 2016: 30). Derrida yapısökümünü Heidegger'in "destruction" ve "abbou" sözcüklerini çevirmek amacıyla kullandığını ifade etmektedir. Özellikle "yıkma" (*destruction*) kelimesini kullanmadığını çünkü bunun bir hiçlemeyi, olumsuz bir indirgemeyi içerdiğini

söylemiştir. Oysa yapısöküm yıkmaktan çok, bir bütünlüğün nasıl yapıldığını anlamak ve bunun için onu yeniden yapılandırmak gerektiği ile ilgilidir. Başka bir ifadeyle yıkıcı bir eleştiriden çok zaten içerilen ama üzeri örtülen alternatif hakikatleri açığa çıkarmayı hedeflemektedir (Rutli 2016: 63-64; Balkın 2004: 290). Bauman da bu kavramı modern dönemde ölümün ne anlama geldiğini ve “yeni bir anlam” kazanan ölümle nasıl baş edildiğini anlatmak için kullanmaktadır. Bauman’a göre “ölümün yapısökümü” ölümü baş edilebilir parçalara ayırmak anlamına gelmektedir. Ancak aynı zamanda modern dönemde “öteki” olarak konumlanan ölüm kavramının içinde barındırdığı örtük anlamları da ortaya çıkartmaktadır.

Bauman, modern dönemde ölümle baş etmek için var olan “yaşam stratejileri”ne yenilerinin eklendiğini savunmaktadır. Bu stratejilerin en önemlilerinden biri “ölüm”ü yapısöküme uğratmaktır. Modern dönemde ölüm her biri önlenebilir nedenlere bağlı farklı ölüm olaylarına ayrılarak yapısöküme uğramıştır. Ölümle mücadele tek tek hastalıklar ve yaşama dönük başka tehditlere karşı giderek artan ve hiç tükenmeyen savaşlar dizisine dönüşmüştür. Böylece, daha önce evcil olan ölüm, günlük yaşamın merkezine oturmuştur. Ölüm fikri “çözülebilir” sağlık tehlikelerine karşı savunmalarla doldurulmuştur. Böylece artık insanlar ölümle baş etmek için mantıklı ve yararlı bir şey yapabileceklerini düşünmektedirler. Ölümün yapısöküme uğramasıyla insanlar araçsal akla uygun bir şekilde davranabilir. Ölümü ve hayatta kalmayı bir sorun olarak ortaya koyabilirler. Bu mesele bir sorun olarak ortaya konulduğunda, insanlar sorunların çözümü hakkında ciddi ciddi düşünebilirler. Artık insanların boş boş durmasına gerek yoktur, ölümle ilgili bir şeyler yapabilirler (2000a: 22, 183, 187, 202).

Modern dönemde insanların artık doğal nedenlerle öldüklerinden bahsedilmemektedir. Ölüm artık doğal ve gerekli bir olgu değildir. Doktorlar, gururla gittikçe daha az sayıda insanın “doğal nedenlerle öldüğünü” ilan etmektedirler. Böylece neredeyse ölüm, kişisel bir suç ilan edilme noktasına gelmiştir. Ölüm, artık bir yenilgi ve kaybedilen bir iştir. Özerk stratejide, sadece bireyin görevlerini ihmal etmesi sonucunda gelen bir ölüm anlayışı bulunmaktadır. Modern dönemde bütün ölümlerin nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin bulunması için cesetler kesilip, yarılmakta ve araştırılmaktadır. Sonuçta da kanın pıhtılaşması, böbrek yetmezliği, kan kaybı, kalbin durması, akciğerde çöküntü gibi farklı nedenler bulunmaktadır. Artık insanların ölümlü oldukları için öldüklerinden söz edilmemektedir, ölümün kişisel nedenlerle ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, insanlar ölümlülüğe karşı bir şey yapamayacaklarını bilirler. Ancak kanın pıhtılaşmasını ya da akciğer kanserini önlemek için çabalayabilirler. Yumurta yemeyi bırakarak, sigara içmeyerek, spor yaparak, kilo almamaya çalışarak ölümle savaşabilirler. Çeşitleri giderek artan zehirli gıdalarla, şişmanlatıcı özlerle, kanserojen dumanlarla, bedenini sağlığını

tehdit eden bin bir çeşit nedenle savaşabilirler. Aslında bütün bunların hepsi “ölümlülükle” baş etmek için yararsızdır. Fakat bütün bunları gerçekleştirmeye çalışırken, yaptıklarının yararsızlığını düşünmek için zamanları kalmamaktadır (Bauman 2000a: 183; Bauman 2000b: 52, 53).

Yapısöküm ölümün ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Ölümü yalnızca beğenilmeyen, çıplak ve önemini kaybetmiş bir durumda bırakmıştır. Ölüm artık yararsız bir artık bir yabancı olarak görülmektedir (Bauman 2000a: 174). Daha önce ölüm bir cellatken, modern dönemde hapisane gardiyanına dönüşmüştür. Devamlı olarak yapısöküme uğrayan ölümün küçük parçalarına çözüm üretmeye çalışan bireyler için, ölüm sadece yaşamın sonunda ortaya çıkan bir olgu olmaktan çıkmıştır. Devamlı gözetim isteyen, nöbet sırasında bir anlık rahatlamayı bile yasaklayan bir konuma gelmiştir. Evet, ölümle savaşmak anlamsızdır, ama ölme nedenleriyle savaşmak yaşamın anlamı haline dönüşmüştür (Bauman 2000a: 185). Var oluşun kaçınılmaz sonu olan ölümle ilgili metafizik açıklamalar artık bir kenara atılmıştır. Formda kalmak, egzersiz yapmak, “rejimine dikkat etmek, lifli yiyecekler yemek, yağlı yiyeceklerden uzak durmak, içme suyunun kirlenmesine karşı savaşmak yerine getirilebilir görevlerdir. Bu görevler, ölüm sorununu tamamıyla başa çıkılabilir bir sorun olarak yeniden tanımlamıştır (Bauman 2000a: 173). Bireylere kendi güç alanları içinde olan, saptayabilecekleri ve kaygılanabilecekleri nedenler verilmiştir. Böylece, bireyler içlerinden söküp atamayacakları korkuyu, savaşabilecekleri bir dert ve kaygılanabilecekleri bir duruma dönüştürmüşlerdir (Bauman: 2000b: 53-55).

Ölüm anlık bir olayken, sağlığın korunması bütün yaşam boyu sürmektedir (Bauman 2000a: 188-189). Sağlığın korunmasında en etkili alan olarak değerlendirilen tıp, Foucault’a göre bir biopolitik stratejidir. Ona göre 18. yüzyıldan başlayarak insan davranışları ve insan bedeni giderek daha fazla genel tıp ağının bir parçası haline gelmiştir (2001: 134-137). Sağlığın yerine ölümsüzlüğün konulmasıyla, ölümün gölgesinde süren bir yaşam ortaya çıkmıştır. Artık, her ölüm olayı bireyseldir. Ölmenin nedeni bireysel olarak yapılan bir şey olarak görüldüğü için hayatta kalma bireylerin özel sorunu ve özel sorumluluğu olmuştur (Bauman 2000a: 188-189). Bu durumun bireyselleşmeyle bağı da gözden kaçırılmamalıdır. Bauman’a göre (2001a: 63), bireyselleşmenin bir seçenek değil, kader olduğu bir düzende, bu durumdan kaçma ve bireyselleşme oyununa katılmayı reddetme söz konusu değildir. Bireyler artık kendi düş kırıklıkları ve dertlerinden dolayı suçlayacakları kimse bulamamaktadır. İşsiz kalmalarının nedeninin, bir iş görüşmesinden başarıyla çıkma becerilerini öğrenememeleri olduğu gibi, hastalanmalarının nedeni de sağlık rejimine uymamaları olarak görülmektedir. Birey, ölümün yapısöküme uğrayan nedenleriyle kendi başına baş etmelidir. Bauman’a (2000a: 54) göre, hedeflerden en önemlisi bedeninin kendisidir. Aslında burada bir paradoks

bulunmaktadır. Beden hayatta kalmanın doğal düşmanıdır ancak bedenin hayatta kalması amaçlanmaktadır. Başka bir ifadeyle bu mücadelede, baş düşman olarak bedenle karşılaşmaktadır.

Ölümün yapısökümü bağlamında, "Wellness" kavramı çok şey ifade etmektedir. ABD'de doğan "wellness" "well-being" ile "fitness" sözcüklerinin birleşiminden oluşmakta ve sürekli gelişen ve değişen bir sağlık anlayışını temsil etmektedir. Dr. Halbert Luis Dunn tarafından geliştirilen bu modelde, birey sağlığını korumaktan kendisi sorumludur. Wellness, alışkanlıkların olumlu bir şekilde değiştirildiği ve yeni davranışların öğrenildiği bir yaşam konsepti olarak tanımlanmaktadır (Ergüven 2010: 88). Bu yaşam konseptinin, Bauman'ın ölümün yapısökümü teziyle yakından ilgili olduğu görülmektedir. Birey, ölümlülükle baş etmek için, sağlık uygulamalarını takip etmeli, kendi bedeninin sağlığı için kendisi uğraşmalıdır.

Bütün bu nedenlerden dolayı, gündelik yaşamın tıbbileştirildiği görülmektedir. Geçmişte doğal süreçler olarak görülen doğum, ölüm ve yaşlılık gibi kavramlar tıbbileştirmeye başlanmıştır. Diyet, egzersiz, besin takviyesi, stresten kaçınmak ve benzerleriyle sadece bedenler değil, yaşamlar da kontrol altına alınmaktadır (Sezgin 2011: 56, 57). Bauman'ın "akışkan modernite" ya da "postmodernite" olarak tanımladığı yeni dönemde bu stratejilerin yanına bir de "tüketim kültürü"nü eklediği görülmektedir. Böylece ölümle baş etme stratejilerinin aynı zamanda bir tüketim alanı haline geldiği söylenebilir. Artık sağlıklı olmanın tüketilebilir ve elde edilebilir bir şey olduğu düşünülmektedir. Bedene biçim vermek için spor salonlarına gidilir, sağlık sektörü sürekli güncellenerek, daha fazla sağlıklı olmak adına "sağlığa" bağımlılıklar geliştirir (Şimşek 2016: 287). Estetik, atletik, zayıf, ince bakımlı vücut belki de ona sahip olanlardan daha çok kapitalist ekonomiyi yönlendirenlerin istediği bir durum gibi durmaktadır. Dolayısıyla modern beden anlayışının aslında tüketim toplumlarının beden anlayışı olduğu söylenebilir (Cirhinlioğlu 2001: 26).

Anti-aging de modern dönemde ölümle baş etmenin etkili yollarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Gençliğin daha tercih edilir olması, yaşlılığa antipatik bakışın tarihin her döneminde yaygın bir tavır olmasına rağmen, yaşlılığın tedavi edilebilir bir hastalık olarak görülmesi modernite ile ilgilidir. 20. yüzyıl ile birlikte yaşlılık müdahale edilmesi gereken ve böylece kontrol altına alınarak dışlanmaya çalışılan bir durum haline gelmiştir. Modernitenin ölümü gizleme çabasına insani boyutun da eşlik etmesi, ölümü bireye en çok hatırlatan yaşlılığın tüm imkânlar seferber edilerek gündelik hayattan dışlanmasına yönelik uygulamaları doğurmuştur (Man ve Balcı 2006). Aynı zamanda büyük bir tüketim alanını da oluşturmaktadır. Çünkü Bauman'a göre, sağlıklı birey, genç, fit ve çekici olmalıdır. Genç olmasa da, genç görünmelidir. Yaşlılar ve yaşlanma, tüketim kültürünün istemediği durumlardır. Yaşlılık, insani bir evre olmaktan

çıkmiş bir hastalık olarak görülmeye, hatta ölüm gibi görülmeye başlanmıştır (Bauman 2001b: 223).

Dolayısıyla, yaşlanma durumu da, bireyin üstesinden gelmek için çabalayabileceği bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Yaşlanma, geciktirilmesi ve kaçınılması gereken "olumsuz" bir durum olarak ele alınmaya başlanmıştır. "Yaşlanma", sağlıkla ilişkilendirilerek "genç kalmak" önemli bir kavrama dönüşmüştür. Biyolojik olarak imkânsız olan "genç kalmanın", kozmetik ürünler ve uygulamalarla gerçekleştirilebileceği izlenimi yaratılmaktadır. Her geçen gün artan "anti-aging" ürünleri ve uygulamaları, medyanın da desteğiyle, gündelik yaşamdaki yerini almıştır (Sezgin 2011: 58).

Van Dijk, dünyada yaşanan olayların çoğu hakkında bilgi edinimi ve kanaat oluşumunun büyük ölçüde milyarlarca kişinin paylaştığı basın ve televizyondaki haber söylemine dayandığını belirtmiştir (1999: 371). Ancak haber söylemi var olan, egemen söylemlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Tokgöz 2003: 183). Dolayısıyla insanların kanaatlerinin belirlenmesinde önemli bir payı olan haberlerin mevcut ideolojiyi (yeniden) ürettiği ve (yeniden) dolaşıma soktuğu söylenebilir.

"Sağlıklı olma" ve dolayısıyla "wellness" kültürünün yaygınlaşmasında da medyanın önemli bir payı bulunmaktadır. Kapitalizm kendi çıkarları doğrultusunda sağlık hakkını büyük ölçüde dönüştürmüş, ticari bir araç haline getirmiş ve tüketicinin inşasında kullanmıştır (Atilla ve Büyüker İşler 2012: 223). Yalnızca sağlığın korumasına yönelik değil, aynı zamanda yaşlanmanın geciktirilmesi, yaşlanmanın gizlenmesi için oluşan devasa bir sektör bulunmaktadır. Bu sektörün işlemesi için bireylerin "wellness kültürü" bağlamında, tüketimi odağa alan yeni bir hayat tarzı benimsemesi gerekmektedir. Bu yeni hayat tarzının (yeniden) üretilmesinde de haberler etkili bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Medyada da yaşlanma karşıtı haberlerin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu metinler, bireylere "yaşlanmanın" doğal bir durum olduğunu değil, üstesinden gelinmesi gereken bir durum olduğunu anlatmaktadır. Üstesinden gelmek için neler yapılması gerektiği, nasıl bir "yaşam tarzına" sahip olmanın gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

3. YÖNTEM

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılıdır (Büyüköztürk vd. 2008). Gazete haber metinlerindeki söylemlerin inşa ettiği anlamın betimlenmesi amacını taşıyan çalışmada içerik analizi yönteminin seçilme sebebi; "söylemin görünen, kolayca

yakalanan sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine gizil, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlaması ile içerik analizinin mesajda bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik ikinci bir okuma" özelliğine sahip olmasıdır (Bilgin 2006: 1). Çalık ve Sözbilir (2014) içerik analizinin meta-analiz, meta sentez (tematik içerik analizi) ve betimsel içerik analizi olmak üzere üç başlık altında ele alındığını ifade etmektedir. Bu çalışma, anahtar sözcüklerin referans olduğu haber metinlerinde ölüm ve ölümsüzlük temasının hedef kitleyle nasıl buluşturulduğunun çerçevesini çizmek amacıyla olduğundan, betimsel içerik analizi sınıfında değerlendirilmektedir. "Betimsel içerik analizi; belirli bir konu üzerinde yapılan çalışmaların ele alınıp eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı bir boyutta değerlendirilmesini içeren sistematik çalışmalardır" (Çalık ve Sözbilir 2014: 34).

Görünenin ardındaki örtük anlamı tasvir etmek için tercih edilen içerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2006). Bu çalışmada da, ilk aşamada belirlenen tarama ve seçim ölçütlerine göre kodlamalar yapılmış ve bu bağlamda çeşitli temalara ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra veriler düzenlenmiş, temalara göre gruplanmış ve uygun olduğu durumlarda veriler kategorik hale getirilerek sunulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.1. EVREN-ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini Hürriyet Gazetesi'nin 3 aylık süreçte (1 Aralık 2016 ile 28 Şubat 2017 tarihleri arasında) yayımlanan sayıları oluşturmaktadır. Makalede bahsi geçen "wellness" kültürüyle ilgili inşa niteliği bulunan makaleleri içermesi ve dönemsel olarak tirajı en yüksek olan gazete olması sebebiyle araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Bu çalışmada wellnes kavramı sınırlandırılarak "anti-aging"e yönelik makaleler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada Hürriyet gazetesinin seçilen 3 aylık çevrimiçi ortamda erişilebilen sayıları taranmıştır. Seçkisiz yöntemle belirlenen makaleler toplanıp bir makale havuzu oluşturulmuştur. Çalışmanın örneklemini amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilen yaşlanma karşıtlığını konu edinen 14 makale oluşturmaktadır.

3.2. TARAMA VE SEÇİM ÖLÇÜTLERİ

Çalışmada kullanılacak makaleleri belirleyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından öncel tarama ve seçim ölçütleri belirlenmiştir. Ölçütler belirlendikten sonra, yaşlanma karşıtlığının ele alındığı makalelerin yayımlandığı ve Hürriyet Gazetesi veri tabanında yer alan 1 Aralık 2016 ile 28 Şubat 2017 tarihleri arasında yayımlanmış olan sayıları "anti-aging" ve "yaşlanma karşıtı" anahtar sözcükleri

temele alınarak taranmıştır. Bu seçim ölçütlerinden hareketle, ürün tanıtımları ve reklamları çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Yukarıda belirtilen ölçütlere uygun olarak her bir haber metni araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenerek ulaşılan kategoriler tablolandırılmıştır. Her araştırmacı tarafından tablolandırılan metinler karşılaştırılarak, her bir araştırmacı tarafından aynı metinlere ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmiştir. Bu çalışma sonunda farklı olan metinler tekrar kontrol edilerek çalışma kapsamına alınıp alınmayacağına ölçütler temel alınarak karar verilmiştir. Bu şekilde araştırmanın güvenilirliği ve iç geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Tarama sonucunda belirlenen ölçütlere uygun olan 14 makale, haber konusu, haber deseni ve ideolojisi, kuramsal çerçeveye uygunluk ve hedef kitleye verdiği mesaj bakımından incelenmiştir. İnceleme neticesinde benzer anlamsal özelliğe sahip ifadeler aynı kategori altında bir araya getirilmiştir.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

İlk tarama sonucunda belirlenen anahtar kelimelerle, 3 aylık yayınlarda toplam 42 adet habere ulaşılmıştır. Bütün makaleler belirlenen ölçütler doğrultusunda incelendiğinde toplam olarak 14 tane makalenin çalışmaya dâhil edilebileceğine karar verilmiştir. Bu aşamada örnekleme dâhil edilen 14 makale kategorik içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir.

Kategoriler

Çalışmada yapılan kategorizasyon Bauman'ın çalışmalarında ifade ettiği haliyle bireylerdeki ölümsüzlük arzusu ve bu arzuyu tatmin çabalarının görünürlük kazandığı temalar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Kategoriler: Genç görünüş, kişiye özel tıp, egzersiz-kilo kontrolü, doğal beslenme, cerrahi operasyonlar.

Genç Görünüş

Örnekleme dâhil edilen haber metinlerinde ölümün habercisi olarak görülen yaşlılıktan kaçınmaktan öte, genç bir görüntü elde edebilmenin önemi vurgulanmaktadır. Ölümün üstesinden gelemeyen modernitenin, ölmek üzere olan insanı göz önünden uzaklaştırma çabasının bir ürünü olarak taçlandırılan genç görüntü tüm referanslarıyla bu kategori altında incelenmektedir.

Kişiye Özel Tıp

Haber metinlerinde bahsi geçen kişisel uygulamalar, özel doktorlar ve terapiler, masaj ve spor etkinlikleri bu kategori altında incelenmektedir.

Egzersiz-Kilo Kontrolü

Yaşlanma karşıtı olarak yapılması gereken düzenli egzersiz metotları ve anti-aging uygulamaları ile obeziteyle savaş formları bu kategoride incelenmektedir.

Doğal Beslenme

Bu kategoriyi anti-aging uygulamalarının ulaşılmaz ve pahalı olduğu yargısının aksini iddia eden ve hayatın rutin akışında bulunabilecek organik ürünlerin de işlevsel olduğuna dair ifadeler oluşturulmaktadır.

Cerrahi Operasyonlar

Dünya üzerindeki her şeyi biçimlendirebileceğine inanan modern aklın ürünü modern tıbbın sunduğu son teknolojilerin yaşlanmayla savaşta nasıl kullanıldığını betimleyen ifadeler bu kategoriyi oluşturmaktadır.

4.1. DEĞERLENDİRME

Genç Görünüş

Örnekleme oluşturan haber metinlerinde yaş kavramı temelde durmakta, ifadeler onun üzerinde yükselmektedir. Yaşlanmanın doğal bir döngü olduğu ön kabulüyle beraber, ona direnmek, karşı gelmek, onunla mücadele etmek için bir takım yollar sıralanmaktadır. "*İnsan kendinin yaşlandığının farkında değil*" (20 Aralık 2016) Kendinin yaşlandığının farkında olmayan insana öncelikle bu farkındalığı kazandırmak, sonrasında mücadele etmesi için güdülemek ise wellness kültürü inşasının bir parçasıdır. "*Daha genç görünmek söz konusu olduğunda ufak ve usta dokunuşlar yüzünüzde harikalar yaratabilir. Bütün kadınlar yaşlanmanın yüzlerinde bıraktığı etkilerle savaşmaya çalışıyor*" (17 Ocak 2017). Bireylerin başkaldırması için, önce "normal" akışın pek de normal olmadığını farkına varmaları gerekmektedir. Bu durum da "*Yaşlanmayı yavaşlatmanın 8 yolu*" (15 Şubat 2017) türevi haber metinleri hedef kitlenin ilgisini çekmesini sağlamaktadır. Zira ölüm anlık bir olaydır. Ancak sağlığın korunması ve düşmana karşı tetikte olma yaşam boyu sürecektir.

Metinlerde yoğun olarak yaşlanmaya yönelik olumsuz bir tutuma rastlanmaktadır. "*Yaşlanma, yaşın ilerlemesi ile birlikte, sağlıkla ilgili bir takım kayıpların ve fonksiyonel yetersizliklerin görülmesi olarak değerlendirilmektedir*" (28 Şubat 2017). Yani yaşlanma sadece estetik olarak kaçınılması gereken bir durum olmasının yanı sıra, yaşlılığın verdiği mesaj fiziksel bir takım geri gidişleri de görünür kılmaktadır. "*Hem cildinizi hem de vücudunuzu yılların negatif etkilerinden koruyabilmek için düzenli ve yeterli uyumaya özen gösterin*" (20 Şubat 2017). Yıllar nasıl geçmiş olursa olsun esasen onların geçmiş olması ve sona doğru yaklaşmaya aracılık etmeleri geçen yılların etkilerinin her daim negatif olduğu

algısı yaratmaktadır. *"Diş kaybı, çürük ya da bakımsız dişler, olduğunuzdan daha yaşlı görünmenizin en büyük sebepleri arasında yer alıyor"* (15 Şubat 2017). Yaşlanma insan hayatında ölümden önceki evredir ve bireyler olabildiğince bu gerçeklikten kaçınmak, yok saymak istemektedirler. *"Sonuçta ne olursa olsun yaşlanacağız. Bundan kaçış yok, ama en azından süreci mümkün olduğunca yavaşlatmak ve daha güzel yaşlanmak mümkün"* (17 Ocak 2017). Bauman'ın sözleriyle "Ölüm modern yaşamda ötekidir" bu yüzden yaşlanmayı yavaşlatmak ölümü yapısökümüne uğratmaktadır.

Genç görünebilmek için yapılması gerekenlerin sıralandığı haber metinlerinde birçok sağlık önerisine de rastlanmaktadır. Bu öneriler genellikle genç görüntüyü elde ettikten sonra içeriden desteklerle sürdürülebilirlik sağlamaya yöneliktir. *"Yukarıda saydığımız öneriler daha genç görünmenizin yanı sıra, daha enerjik ve mutlu hissetmenize de yardımcı olacak"* (15 Şubat 2017), *"Daha genç görünmek ve akciğer hastalıklarından korunmak için sigarayı derhal hayatınızdan çıkarın."* (15 Şubat 2017), *"Cilt yaşlanmasına dur diyen harika yiyecekler"* (08 Şubat 2017), *"Sağlıklı olmak, stresten uzak yaşamak, beden ve zihni mümkün olduğunca dinlendirmek, genç kalmak, güzelleşmek..."* (11 Ocak 2017) *"... beden ruhun giysisidir, giysi üzerinde değişiklik yapabilirsiniz ama ruhunuzda yapamazsınız"*. (20 Aralık 2016). Metinlerde sıklıkla önerilen anti-aging ürün ve uygulamalar neticesinde bahsi geçen giysi üzerinde değişiklik yapılabileceğinin altı çizilmektedir. Bu değişiklikler kişiyi görünmek istediği yaşta hissettirecektir. "Hissetmek" analiz edilen metinlerde önemli bir vurgudur. Zira genç görünmek genç hissetmeye yol açacaktır. *"Ozonun kırmızı ve beyaz kan hücrelerini oksijenlendirmesi sayesinde kazandırdığı genel iyilik hali kişilere kendilerini yenilenmiş hissi vermektedir. Ozon tedavisi yaşlanmayı geciktirmekte, yaşın ilerlemesiyle birlikte görülebilecek olan fonksiyon kayıplarını azaltmakta, fiziksel-zihinsel dayanıklılığı ve performansı arttırmaktadır"* (28 Şubat 2017). Yani dışarıdan gençlik inşa edildiğinde, metabolizmanın da daha iyi olacağı değil belki ama "hissedeceği" ima edilmektedir.

Haber metinlerinde sıklıkla biyolojik yaş / takvim yaşı ayırımına rastlanmaktadır. Anti-aging ürün ve uygulamalar yardımıyla biyolojik yaş ile takvim yaşı arasında bir senkronizasyon yaratılmak arzulanmaktadır. *"İçerdiği yüksek antioksidanlar sayesinde yaşlanmaya bağlı oluşan kırışıkları önler. Böylece anti-aging özelliği sayesinde cildiniz her zaman daha genç görünür"* (23 Ocak 2017). *"Yaşlanmayı önleyen kozmetik kremler arasında yer alan bir diğer unsur olan kolajen üretimi C vitamini ile gerçekleştirilebilir"* (8 Şubat 2017), *"Düzenli bir egzersiz programına sahip olmak, vücudunuza ve cildinize daha fazla oksijen gitmesini sağlayarak daha genç ve daha dinç görünmenize yardımcı olur"* (15 Şubat 2017) benzeri ifadeler görsellerle desteklenerek yaş ne olursa olsun genç görünebilmenin mümkün olduğunu iddia etmektedir.

Metinlerde benzer şekilde anti-aging ile yakalanan "yaşsız" ve genç görünüşün avantajı olarak biyolojik fonksiyonların istenilen yönde evirilebilmesi olduğu iddia edilmektedir. *"Fakat doğum günümüzü kutlarken biyolojik yaşımızı değil, takvim yaşımızı kutlamaktayız. Bugün bilim insanları, takvim yaşından ziyade biyolojik yaşın önemli olduğunu, zihinsel fonksiyonlardan, seksüel ve fiziksel fonksiyonlarımıza kadar değişen işlevlerin biyolojik yaşla ilgili olduğunu vurgulamaktadır (28 Şubat 2017), "Genç değilim ki beni aldattı" dedi. Genelde de erkekler eşlerini daha genç kadınlarla aldatır" (20 Aralık 2016). Takvim yaşı olarak genç olmak olasılık dâhilinde olmasa da, biyolojik olarak genç görünmek modern kadının kocası tarafından aldatılma riskini de indirgemeyi vaat ederken aşkın ve mutluluğun geçirdiği evrim sonucu dönüştüğü akışkan biçimi de gözler önüne sermektedir.*

Kişiyeye Özel Tıp

Metinler anti-aging uygulamalardan yararlanılırken tüm bireylerin yaşlanmaya karşı topyekûn bir mücadele içinde olmalarını, ama bunu yaparken biriciklik"lerinden de ödün vermemelerini salık vermektedir. Bunun için de kişiyeye özel çözümler aramalarını ve kendilerine en uygun ürün ve hizmetleri arayıp bulmalarını öğütlemektedir. *"Anti-aging endüstrisindeki ilerlemeler sayesinde zamansız bir yüze sahip olmak artık hayal değil. Ancak, daha genç görünmek, kaz ayaklarını silmek ve kaç yaşında olursanız olun parlak, pürüzsüz, bir cilde sahip olmak kulağa son derece çekici gelse de, dikkat etmeniz gereken en önemli kuralı sakın unutmayın; kendinize benzemek! (17 Ocak 2017), "Fonksiyonel tıp/anti-aging tedavi programının kişiyeye özel olması tedavinin temel unsurlarından biridir. Kişinin yaşamı, sosyal yapısı ve alışkanlıkları göz önüne alınarak sağlıklı bir beslenme programı düzenlenir" (28 şubat 2017). Bauman'ın sıklıkla vurguladığı modernliğin akışkanlığı da bu noktada göze çarpmaktadır. Bu hem bireyler üzerinde bir band-wagon etkisi (2) yaratılmak suretiyle anti-aging uygulamalarına sürüklemekte, hem de "kendilerine" benzeyerek herkesten farklı olmak zorunda bırakmaktadır.*

Kişiyeye özel uygulanan anti-aging uygulamaları Bauman'ın şiddetli bir yerelleşme olarak nitelediği küreselleşmenin izlerini taşımaktadır. Küresel genç ve güzel algısına uygun, kişiyeye özel çözümler sunulmakta, sunulan bu çözümler gençlik durumunda bir geriye gidiş, adeta bir mucize vaat etmektedir. *"uygulanan ozon tedavisi anti-aging tedavi programının en önemli unsurlarından biridir. Ozon tedavisi uygulandığında, kişisel dokularda oksijen daha iyi kullanılır, bağışıklık sistemi düzenlenir ve vücudun serbest radikaller ile savaşması sağlanır" (28 Şubat 2017), "SPA ve wellness otelleri; sundukları spor, sağlık ve güzellik programlarıyla tatilleri mucizeye dönüştürüyor" (11 Ocak 2017). Anti-aging/fonksiyonel tıp yaşa bağımlı olarak ortaya çıkan fonksiyon bozukluklarının ve hastalıkların; tedavisinde, önlenmesinde, erken tanısında ve geriye döndürülmesinde etkin olan özel bir tıp dalıdır" (28 Şubat 2017).*

"Anti-aging dünyası yüzünüzden yılları silmek konusunda harikalar yaratsa da işin püf noktası doğaldan uzaklaşmamak" (17 Ocak 2017). Metinlerde sıklıkla yapılması planlanan anti-aging uygulamalarının, kişinin fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği uyarısı yer almaktadır. "Zaten saplantılı bir şekilde yıllara meydan okumak isteyen kadınların adeta üçüncü bir türe dönüştükleri gerçeğini artık çok iyi farkındayız" (17 Ocak 2017). Herkes gibi anti-aging uygulamalardan faydalanmak isteyen kadınlar eğer özenli davranmazlarsa birbirlerine benzemeleri nedeniyle "üçüncü tür" olarak adlandırılarak, ötekileştirilme ve marjinalleştirilme riskini de göz önünde bulundurmalıdırlar.

Egzersiz-Kilo Kontrolü

Haber metinlerinde egzersiz ve kilo kontrolünün de örtük olarak "ölümsüzlük" arayışındaki faniye yardım edeceği ifade edilmektedir. "Yapılan pek çok bilimsel araştırmada; bel çevresi kalınlığı normalden fazla olan kadın ve erkeklerde, bu bölgede biriken yağ dokusu nedeniyle pankreas bezinde üretilen ve şekeri kontrol eden insülin adlı hormona karşı direnç geliştiği ve Tip 2 Diyabet riskinin arttığı gösterilmiştir. Obezite, insülin direnci, kanser, diyabet, bunaklık, Alzheimer hastalığı ve kardiyovasküler hastalık gibi pek çok hastalığın en önemli risk faktörüdür" (28 Şubat 2017). Bel çevresi kalınlığı modern insanın başını diğer tarafa çevirerek görmezden geldiği "ölüm"e yol açabilecek sebepleri bünyesinde barındırması hasebiyle öncelikli olarak kaçınılması gereken bir kavram olarak metinlerde yer almaktadır. Metinlerde aleni olarak ölüm ifadesi geçmemekle beraber ölüm nedenleri arasında sıralanan hastalıkların referansına başvurulmaktadır. "Yaşlanmak, insan hayatının doğal döngüsünün önlenemez bir parçası. Yaşlanma, dış görünüşümüzle birlikte vücudumuzun diğer sistemlerinde de etkisini gösterdiğinden, aslında yaşlanmayı önleme fikri yalnızca dış görünüşümüzle ilgili değil" (15 Şubat 2017), "Ve bu konuda fazla geç kalmadan bir şeyler yapmanız gerekiyor. Çünkü geç kalırsanız, olanı muhafaza etmeye çalışmak yerine, onarmaya konsantre olmanız, bozulanı düzeltmeye odaklanmanız gerekiyor" (17 Ocak 2017) benzeri ifadeler ile ölümün habercisi hastalıklardan kaçınmak için geç olmadan harekete geçilmesi gerektiği didaktik bir biçimde ifade edilmektedir. Bauman'ın altını çizdiği üzere, ölümlülüğe karşı koymak için insanoğlu hiç bir şey yapamamaktadır. Ancak akciğer kanserini, böbrek yetersizliğini önlemek için çok şey yapabilmektedir. Bütün bu doğru şeyleri yapıp kendini yanlış şeyler yapmamaya zorlayan modern birey, edimlerinin neticesizliği konusunda uzun uzadıya düşünmek için zaman bulamayacaktır.

Modernleşip "mükemmelleşen" insanın egzersizlerle mükemmelliğine mükemmellik katarak yaşlanmaya karşı gelebileceğine dair metinlerde bolca öneriye rastlamak mümkündür. "Yıllara meydan okumak için yaşınız kaç olursa olsun kendinize uygun bir spor seçerek haftalık rutininize ekleyin!" (20 şubat 2017), "Yüzyıllardır uygulanan bir teknik olan meditasyon, hem ruhsal hem de fiziksel olarak olumlu etkilere sahip. Modern yaşamın bedeniniz ve ruhunuz üzerindeki negatif

etkilerini en aza indirmek için meditasyon yapmayı ihmal etmeyin" (15 Şubat 2017), "Amacınız; dinç ve dinamik kalmak, fiziksel ve zihinsel performansınızı arttırmak, formda bir vücuda sahip olmak ise hem bedeninizi, hem de ruhunuzu sağlıklı beslemeyi unutmamalısınız" (31 Aralık 2016), "özellikle hareketli aktivitelerle keyifli vakit geçirmek, fiziksel ve zihinsel çevikliğinizi de arttırıyor" (15 Şubat 2017).

Ozon tedavisi, enerji elde etmek için karbonhidratların glikolizinde önemli olan sitrik asit (Krebs siklusunu) ve karaciğer hücrelerindeki enerji (ATP) metabolizmasını uyararak ATP artışını; yani bazal metabolizma hızını attırır. Bu da kişinin daha kolay kilo verebilmesi ve ideal kilosuna kavuşabilmesi demektir. Ozon tedavisi ile hipoksi ortadan kaldırılarak kan şekeri seviyesinin düzenlenmesi; Hb A1c seviyesinin azalması mümkündür. Böylelikle insülin direnci ve karın bölgesi yağlanmaya çözüm sağlanabilir" (28 Şubat 2017). Metinlerde yoğun tıbbi terim içeren ifadeler rastlanmaktadır. Tıp jargonuna derinlemesine hâkim olmayan sade bireyin metinlerden anlaması gereken bilmediği şeyleri bilen bir takım uzmanlar tarafından zayıflamak için bir şeyler yapması gerektiği konusunda uyarıldığıdır.

Doğal Beslenme

Yaşlanma karşıtı uygulama önerilerinden bir diğeri doğal beslenmedir. Haber metinlerinde domates gibi her mutfakta rahatlıkla bulunabilecek besinlerden, kestane balı gibi mutfakların alışık olmadığı "organik" ürünler evlerde rahatlıkla kullanılacak anti-aging uygulamalar olarak sunulmaktadır.

"Yaşlanmak doğal bir süreç olsa da bunu geciktirmek sizin elinizde. Her ne kadar bakım uygulasanız da doğru beslenmek cilt güzelliğinin olmazsa olmazı. İşte cilt yaşlanmasına dur diyen harika yiyecekler" (08 Şubat 2017), "Eşsiz aromatik tadı ile kestane balı yüksek mineralleri, güçlü antioksidan özelliği ve antibakteriyel özellikleriyle vücutta oluşan birçok hastalığa karşı çok faydalıdır" (23 Ocak 2017), "Havuç, içeriğinde yer alan A vitamini sayesinde antioksidan görevi yaparak cildi yeniler, böylece yaşlanmayı engeller" (08 Şubat 2017), "Vücudunuzda oluşan yorgunluktan kurtulmak için kestane balını düzenli olarak tüketebilirsiniz. Böylece halsizlikten kurtularak kendinizi daha dinç hissedeceksiniz" (23 Ocak 2017), "Cilt yaşlanmasını önlemek ya da yok etmek için pahalı ve kimyasal içerikli kremler, ilaçlar ve daha pek çok ürün kullanılıyor, ancak cildin yaşlanmasına dur demek için en önemli yol doğru beslenmekten geçiyor (08 Şubat 2017), "Domatesin cilt üzerindeki mucizevi etkilerini içerisindeki likopen sağlar. Likopen; kırışıklıkların oluşumunu engeller, yaşlılıktan oluşan cilt lekelerinin oluşumunu da yavaşlatır (08 Şubat 2017), "en iyi cilt ürünlerinin içerisinde mutlaka E vitamini bulunur. Ay çekirdeği, kabak çekirdeği, badem ve ceviz gibi lezzetli kuru yemişler ile alabileceğiniz E vitamini, hücrelerinizi korur, çeperlerinize gelecek zararlara karşı savaş açar, özetle, yaşlanmaya neden olan etkileri yok etmek için mücadele eder" (08 Şubat 2017), "2012'de yapılan bir araştırma, 6 hafta boyunca günlük sebze-meyve tüketimini 3 porsiyon arttıran kişilerin cilt sağlığının ve çekiciliğinin arttığını gösteriyor. Araştırma süresince nispeten daha sağlıklı bir beslenme düzenine sahip olanların ise daha solgun

görüldüğü araştırma sonuçlarına eklenmiş” (15 Şubat 2017), “Vücudumuzun en büyük ihtiyacı olan su, cildimizin nem dengesini de sağlayan çok etkili bir etkidir. Su sayesinde cilt esnek bir hale ve en ideal nem dengesine kavuşur. Böylece cildimiz çok daha zor kırışır, lekelenir ve sarkar” (08 Şubat 2017), “Ispanak, brokoli, semizotu ve pazı gibi sebzeler, içeriklerindeki demir sayesinde kandaki oksijeni arttırır. Oksijen cilt hücrelerine rahatça nüfus ettiğinde ise cilt canlanır ve kırışıklık oluşumu engellenir” (8 Şubat 2017). Metinlerde geçen benzeri ifadeler bir yandan anti-aging uygulamaların çok pahalı, zor ve ulaşılmaz olduğuna dair kanıyı yıkmayı amaçlarken, öte yandan bireylerin hayatlarında küçük dizayn değişiklikleriyle yaşlanmayla mücadele edebileceklerini ifade etmektedir. Her gün her an, bu mücadele sürmelidir. Zira Bauman'ın sözleriyle ölümlülük en başından itibaren bizimdir, ama ölümsüzlük bizim kendimizin oluşturması gereken bir şeydir. Ölümsüzlük yalnızca ölümün yokluğu değildir; ölüme karşı koymak ve onu yadsımaktır.

Cerrahi Operasyonlar

Bauman'a göre, yaşamla ölüm arasındaki fark; elde edilebilen ya da gerçekleştirilebilen şeylerin “kalımlılığı” ve “kalımsızlığı” arasındaki farktır. Cerrahi operasyonlar geçici olan güzelliği geri çağırılmayı, dolayısıyla kalımlılığı vaat etmektedir. *“Yüzün iyice yaşlanmasını beklemek yerine, yaşlanma belirtileriyle ve problemlerle ortaya çıktıkları an baş etmek daha iyi sonuçlar almamızı sağlıyor. Sorun daha ortaya çıkmadan müdahale etmeli ve yüzünüzü güvenilir, konusunda uzman bir doktorun ellerine teslim ettiğinizden emin olmalısınız” (17 Ocak 2017), “Özellikle diş eti iltihabı, diş eti çekilmesi gibi sorunları önlemek ve dış görünüşünüzde önemli bir etkisi olan gülüşünüzü genç tutmak için, diş bakımını ihmal etmeyin” (15 Şubat 2017), “Yüz gerdirmek doğal bir şey değildir, çünkü yüzün yapısıyla oynuyorsunuz ve sonuç olarak hiç de doğal görünmeyen bir yüzünüz oluyor. Biz ise yaşlanma sürecinin doğal akışıyla beraber hareket ediyoruz ve yapılan işlemleri aslında yüzünüz belirliyor. Botoks, kaş çatma izlerini, alındaki çizgileri yumuşatır, fakat eğer otuzlu yaşların sonlarından itibaren yüzün alt bölümlerinde kullanılırsa, yüzün sarkmasına neden olan yerçekimi ile kaslar arasındaki savaşı da durdurabilir” (17 Ocak 2017). Metinlerde kalımsız olan gençlik, güzellik ve bir takım uzuvların çok geç olmadan anti-aging uygulamaları ile kalımlı hale getirilebileceğinin vaadinin yanı sıra mücadele vurgusunun da altı çizilmektedir.*

Cerrahi operasyonlar kategorisi altında incelenmesi gereken bir diğer husus ise Bauman'ın bireyselleştirilmiş toplumu betimlerken dikkat çektiği eşitsizliklerdir. Modern tıbbın sunduğu büyü - karmaşık, gizemli, anlaşılmaz- güç son derece pahalıdır. Bu da “imrenilen savaş silahlarının” kullanıcılarının, hak edenler ve daha az hak edenler olarak iyiye ayrılmasına yol açmaktadır. *“Estetik pahalı bir iştir ve uzman bir doktor tarafından yapılır” (20 Aralık 2016). Hak edenler yani finansal olarak anti-aging operasyonlarını karşılayabilenler, ölümlü görüntüden bir nebze olsun sıyrılabilme avantajına sahip olmaktadırlar. “Eskiden*

çocuklarının hangi kolejde okuduklarını anlatırlardı, şimdi estetiklerini anlatıyorlar, estetik doktorlarını övüyorlar" (20 Aralık 2016). Bu dönüşüm beraberinde ölümü reddetme, yadsıma davranışı olarak gerçekleşen cerrahi operasyonların bir statü simgesi olarak görünür hale gelmesine yol açmaktadır. Böylelikle Bauman'ın işaret ettiği zenginlerin lehine olacak şekilde yaratılan uçurumların oluşturduğu ahlaki krizler de derinleşmektedir.

Ölüm habercisi yaşlılığın modern dünyadaki bir semptomu da cinsel isteksizlik ya da cinsel olarak arzulanmamaktır. Bauman'ın bakış açısına göre ise sex insanoğlunun ölümsüzlük arayışının bir neticesidir. Dünyaya kendinden bir şeyler bıraktığını bilmek, faninin kendini ölümsüzlüğe yaklaşmış hissetmesine yol açacaktır. Kaldı ki türünün devamlılığı sağlayabilmek, gençliğe özgü bir durumdur dolayısıyla cinsel arzu duymak ve cinsel olarak arzulanmak başlı başına yaşlılıkla mücadele demektir. Anti-aging uygulamalar bu noktada da modern insanın yardımına yetişmektedir. Yapılan cerrahi müdahaleler özellikle kadını daha arzulanabilir hale getirmeyi vaat etmektedir. *"Yüz hatlarınızı daha belirgin yapan bu uygulama sizi daha seksi gösterecektir"* (14 Aralık 2016). Tıp bilimi ve onun sunduğu teknolojiler modern dünyada bir büyü oluşturmaktadır. Bauman'ın ifadesiyle tıp yerine getiremeyeceği sözler verir, şaşırtıcı ameliyatlar, müthiş ilaçlardan oluşan göz kamaştırıcı bir gösteri aracılığıyla dikkati, verdiği sözün atıllığından uzaklaştırmaktadır.

SONUÇ

"Ölüm" düşüncesi, insanlığın ortaya çıkışından bu yana rahatsız edici olsa da, moderniteden sonra başka bir anlam kazanmıştır. Modern öncesi dönemde "evcil" bir kavram olan ölüm, modern dönemle birlikte "öteki" olarak kabul edilmiş ve "vahşileşmiş"tir. Modern dönemde her sorunun çözümü olarak görülen "akıl", ölüm karşısında çaresiz kalınca, bu düşünceyle baş etmek için bazı "yaşam stratejileri" oluşturulmuştur. Ölümün yapısöküme uğramasıyla birlikte "ölümlülük" durumuyla baş edemeyen akıl, onu baş edilebilir küçük parçalara ayırmıştır. Ölümden kaçmak mümkün değildir, ama sigarayı bırakarak, spor yaparak, yumurta yemeyerek (ki uzmanlar bu konuda bir türlü anlayamamıştır), beyaz dişlere sahip olarak, vaktimizi fitness salonlarının önündeki aynalar karşısında geçirerek, bebek yaparak savaşılabılıriz. Böylece, artık modern insan ölümle savaşılabılır duruma getirilmiştir. Ölüm, akla uygun hale gelmiştir. Hâlâ ölüm pis ve kirli bir şeydir ama onunla savaşmak mümkündür.

Ölümlle savaşmanın odaklandığı alanlardan en önemlilerinden biri de "beden"dir. Bedenin sağlıklı, zinde ve genç olması, ölümlülükle baş etme stratejileri olarak ortaya çıkmaktadır. Birey hayatı boyunca sağlığını korumak, genç görünmek ve yaşlılıkla savaşmak için çabalamaktadır. Bu durum bir "yaşam tarzı" oluşturmaktadır. Aynı zamanda tüketim kültürünün gelişimiyle

önemli bir tüketim alanı haline gelmiştir. Bu anlayışın haber metinleriyle tekrar inşa edildiği ve normalleştirildiği, bireylere bir “yaşam tarzı” sunduğu görülmektedir. Bu yaşam tarzı hâkim anlayış olan “tüketin!” vurgusunu desteklemekte, bu anlayışı yeniden üretmekte ve dolaşıma sokmaktadır. “Genç kalmak”, “yaşlanmadan kaçmak” için estetik operasyonlar, kremler veya ilaçlar kullanılmalı, başka bir ifadeyle tüketilmelidir. Birey bunu yapmadığı zaman modern dönemin “ötekisi” durumuna düşmektedir.

İçerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan analizde doğal bir süreç olan “yaşlanmanın” kaçınılması ve engellenmesi gereken bir durum olarak ele alındığı görülmektedir. İçinde “anti-aging” ve “yaşlanma karşıtı” sözcüklerinin geçtiği haberlerde “genç görünüşün” önemi vurgulanmaktadır. Yaşlanmanın olumsuz bir süreç olarak ele alındığı, bunu engellemek ve genç görünmek için tavsiyelerde bulunduğu görülmüştür. Hatta biyolojik yaş ile takvim yaşı arasında bahsi geçen uygulamalar yardımıyla yaratılan senkronizasyon modern aklın başarısı olarak taçlandırılmaktadır.

Kişiyeye özel tıp kategorisinde, tek tip uygulamaların tavsiye edilmediği görülmüştür. Herkes için uygun olan genel geçer yöntemlerin olmadığı, herkes için özel yöntemler bulunduğu sıklıkla dile getirilmektedir. Bu durum da Bauman’ın söylediği “kendi başınasın” mottosunu haklılaştırmaktadır. Bireyler ölümle baş etmek için kendi yöntemlerini bulmak zorundadır. Eğer kendileri bulamıyorsa, onlara yardımcı olacak uzmanlara ulaşabilirler. Bu da gündelik hayatın tıbbileştirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Egzersiz ve kilo kontrolü kategorisinde, fitness salonlarına gitmek, spor yapma, beslenmeye dikkat etme üzerine inşa edilen bir “yaşam tarzının” yaşlanmayı geciktireceği, yaşlanmanın etkilerini en aza indireceği vurgulanırken, sağlıklı uzun ömür vaat edilmektedir. Benzer şekilde, doğal beslenme kategorisinde de her bireyin ulaşabileceği bazı çözümler sunulmaktadır. Cerrahi operasyonlar da yaşlı görüntüyle dolayısıyla da yaşlanmayla savaşmanın önemli bir yoludur.

Taranan ve analiz edilen haberlerin bireyler için sağlıklı, zinde, -olmadığı gibi görünen ama zaman içinde görüldüğü gibi olabilmeyi vaat eden- bir “hayat tarzı” önerdiği görülmektedir. Bu anlamda medya metinlerinde inşa edilmeye çalışılan wellness kültürü, bireyde bir anlamda kendini gerçekleştiren kehanet etkisi yaratmayı amaçlamaktadır. Yaşlanmak kötüdür ve birey bununla baş etmelidir. Yaşlanmanın kötülüğü ölümün habercisi olmasından mütevellittir. Kentlerin üçra köşelerinde konuşlandırılan kabristanlar, hastanelerin en diplerine konumlandırılan morglar ölümü göz önünden kaldırmaya yetse de bu sefer de ölümü çağrıştıran yaşlılık bireylerin canını sıkıya başlamıştır. Yaşlanmaya karşı topyekûn bir savaş ilan edilmiş, tüketim toplumu içerisinde yaşam mücadelesi veren bireye de sosyal yaşama entegre olabilmek için madden ve manen tüm gücüyle bu savaşa katılmak düşmüştür.

SONNOTLAR

(1) Yaderk kelimesi “Kurallarını, yasasını, kendi içinden çıkaracağına dışarıdan alan” (Püsküllüoğlu 2003). Castoriadis, bu terimi praksis’in eş anlamlısı olarak kullandığı “autonomie” kavramının tam karşısı olarak ele almaktadır (akt. Tatar 1998).

(2) Aynı zamanda sürü psikolojisi olarak da tanımlanmakta ve 1800’lü yıllarda ABD’de kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Bu etki özetle sosyal, politik veya ekonomik olaylarda bir bireyin inanç, fikir veya heves için gösterdiği değişimi modellemek için kullanılmaktadır (Lohmann’dan akt. Yurdakul 2016: 86).

KAYNAKÇA

Akdeniz E (2016) Derrida’da Kökensiz Düşüncenin Kökeni olarak Différance, Düşünme Dergisi, 1, 33-49.

Atila G ve Büyüker İşler D (2012) Tüketim Nesnesi Olarak Sağlıklı Olma Kültürü (Healthism) Üzerine Nitel Bir Ön Çalışma, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34, 221-230.

Balkın J M (2004) Yapısöküm, Kasım Küçükalp (Çev.), Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(1), 321-332.

Baudrillard B (2008) Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm. Oğuz Adanır (Çev.), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Bauman Z (2000b) Siyaset Arayışı, Tuncay Birkan (Çev.), Metis Yayıncılık, İstanbul.

Bauman Z (2001a) Bireyselleşmiş Toplum, Yavuz Alogan (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bauman Z (2001b) Parçalanmış Hayat, İsmail Türkmen (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bauman Z (2003) Modernlik ve Müphemlik, İsmail Türkmen (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bauman Z (2009) Akışkan Aşk, Işık Ergüden (Çev.), Versus Kitap, İstanbul.

Bauman Z (2013) Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları, İsmail Türkmen (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bilgin N (2006) Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi:Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Burcu E ve Akalın E (2008) Ölüm Olgusu Üzerine Sosyolojik Tartışmalar, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Ankara, 8, 29-54.

Büyüköztürk Ş, Demirel F, Karadeniz Ş, Akgün Ö E ve Kılıç E (2008) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Yayınları, Ankara.

Cirhinlioğlu Z (2001) Sağlık Sosyolojisi, Nobel Yayınları, Ankara.

Ergüven M H (2010) Wellness, Medical Wellness ve Turizm, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi 2(2), 87-95.

Foucault M (2007) Cinselliğin Tarihi, Hülya Uğur Tanrıöver (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Foucault M (2001) The Birth of Social Medicine, http://www.lchc.ucsd.edu/cogn_150/Readings/foucault/social_medicine/foucault_birth.pdf.

Gülbahar Y ve Alper A (2009) Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Araştırmalar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara, 42(2), 93-111.

Harvey D (2003) Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları, İstanbul.

Man F ve Balcı A (2006) Postmodern Dönemde Modern Bir Pratik Olarak Sağlık, Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Üniversitesi.

Püsküllüoğlu A (2003) Arkadaş Türkçe Sözlük, Arkadaş Yayıncılık, İstanbul.

Rutli E E (2016) Derrida'nın Yapısökümü, Temâşâ, 5, 49-67.

Sezgin D (2011) Yaşam Tarzı Önerileri Bağlamında Sağlık Haberlerinin Analizi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ankara, 2(2), 52-78.

Şimşek M (2016) Modernite Postmodernite ve Bauman, Belge Yayınları, İstanbul.

Tatar M (1998) Castoriadis ve Toplum, Toplum ve Bilim, 108. <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/3232/castoriadis-ve-toplumun-kurulusu#.WfjcDmi0OUI>.

Tokgöz O (2003) Temel Gazetecilik, İmge Kitabevi, Ankara.

Van Dijk T A (1999) Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Mehmet Küçük (der), Medya İktidar İdeoloji, Ark Yayınları, Ankara.

Yıldırım A ve Şimşek H (2006) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yurdakul H (2016) Medya ve Siyaset Perspektifinden Kamuoyu, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 1(2), 81-90.